

Konservaattori – taiteen muistin palveluksessa

Ira Westergård

Taiteen muisti. Konservoinnin kerrostumia. Art's Memory. Layers of Conservation. Toim. Reetta Kuojärvi-Närhi, Maija Santala, Ari Tanhuanpää ja Anne-Mari Forss. Valtion taidemuseo, Sinebrychoffin taidemuseon julkaisuja. 2005.

Museoalalla tunnetun sanonnan mukaan näytelyt tulevat ja menevät, mutta niihin liittyvät julkaisut ovat pysyviä. Sinebrychoffin tunnetun olutpanimosuvun kodista tehty Sinebrychoffin taidemuseo Helsingin Bulevardin päässä on toiminut taidemuseona jo pitkään. Nykyään museo toimii Valtion taidemuseon ulkomaisen taiteen museona.

Taidemuseon laajaan vuoden 2002 päättyneen peruskorjaus innoitti tekemään restaurointi- ja konservointityöstä helmikuussa päättyneen näyttelyn ja siihen liittyen suomen- ja englantinkielisen julkaisun *Taiteen muisti – konservoinnin kerrostumia*. Reetta Kuojärvi-Närhen, Maija Santalan, Ari Tanhuanpään ja Anne-Mari Forssin toimittama julkaisu on kunnianhimoisesti tehty, kauniisti taitettu ja monipuolisesti kuvitettu teos, joka dokumentoi ja esittelee suurelle yleisölle

museon mittavaan uudistustyöhön liittyvän konservointityön tuloksia ja avaa samalla monipuolisesti näköaloja konservoinnin eri osa-alueisiin.

Peruskorjauksen myötä 1840-luvulla tehtyyn myöhäisempirerakennukseen haluttiin luoda sen viimeisten asukkaiden, Paul ja Fanny Sinebrychoffin kodin henkeä ja ilmapiiriä. Kävijälle uudistettu museo avaakin tänä päivänä aiempaa monipuolisemman kuvan entisten asukkaitensa maailmaan. Uudistuksen takana on ajateltavan muutos: suurten taidekeräilijöiden taidekokoelma haluttiin saada esille alkuperäisessä ympäristössään osana oman aikansa sisustusta ja esineistöä, toisin kuin vielä muutama vuosikymmen sitten, jolloin taideteosten ympärille ei haluttu muita häiritseviksi koettuja tekijöitä. Koska Signe Brander oli valokuvannut kodin sisätilat hyvin huolellisesti 1910-luvulla voitiin valokuviin perustuen nykyaikaisella tekniikalla rekonstruoida yksityiskohtia ja jopa sisätilojen alkuperäistä värimaailmaa. Peruskorjaus mahdollisti arvomaalautusten konservoinnin lisäksi myös hauraiden ja harvinaisten huonekalujen entisöinnin.

*

Konservaattorin työstä ei suomeksi useinkaan julkaista teoksia. *Taiteen muisti* tutustuttaa lukijan aihepiiriinsä yli kymmenen konservaattorin ja tutkijan puheenvuoron kautta. Artikkelit on ryhmitelty rakenteellisesti siten, että ensin esitellään itse museorakennus, sen jälkeen valikoima konservoituja esineitä ja lopuksi muutama mitava taideteoksen konservointihanke.

Kirjan tärkein merkitys on siinä, että se nostaa museoilta niin tärkeän mutta samalla ainakin suurelle yleisölle melko näkymättömäksi jäävän konservaattorikunnan monipuolisen ammattitaidon esiin. Konservaattorin valinnat ja toimet vaikuttavat ratkaisevasti taideteosten ja esineistön säilymiseen. Museoiden näyttelyissä konservaattorien tuottama tieto voidaan yhdistää taidehistorialliseen tutkimukseen, jolloin konservaattori ja taidehistorioitsija toimivat parhaimmillaan hedelmällisessä vuorovaikutuksessa.

Julkaisu on monipuolinen ja moniääninen, mutta kokonaisuutta koottaessa ei ehkä ole riittävästi ajateltu kirjan kohderyhmää. Monipuolisuudessa piilee myös julkaisun hienoinen heikkous. Kokonaisuutta olisi terävöittänyt, jos kirjan lyhyehköt artikkelit olisi pyritty yhtenäistämään suuren yleisön edustamaa kohderyhmää ajatellen. Osassa artikkeleista on hyvinkin paljon yksityiskohtaista teknistä tietoa, joka ei aina avaudu maallikkolukijalle samalla tavoin kuin asiaan vihkiytyneelle ammattilaiselle. Toisaalla lukija jää paikoin paikoin kaipaamaan asioiden yhteyksien laajempaa esittelyä.

*

Julkaisun aloittaa valtion taidemuseon johtavan konservaattorin Outi Sieväsen johdatus tämän päivän konservoinnin suuntaviivoihin ja tavoitteisiin. Konservaattorin tehtävä on kulttuuriomaisuuden säilyttäminen nykyisille ja tuleville sukupolville. Pääpiirteissään koko museolaitoksen tehtävä on olennaisesti sama kuin konservaattorin. Konservointityön perustana toimivat kansainvälisesti sovitut eettiset pelisäännöt. Konservaattorin kädenjälki taideteoksessa on peruuttamaton teko, jota ei voi poistaa. Siksi onkin perusteltua nostaa ammatin etiikan merkitys johdannoksi. Taidekonservaattori, esinekonservaattorit, paperikonservaattorit ja rakennuskonservaattorit tekevät työtä, jossa ammattiosaamiseen kuuluu nöyryys alkuperäisen teoksen äärellä.

Jään kuitenkin kaipaamaan laajempaa katsausta siihen valtavaan muutokseen, jonka konser-

vaattorien ammattikunta on käynyt läpi viimeisen sadan vuoden aikana kun tämän päivän museolaitos on muuttunut. Ajallinen etäisyys vanhoihin taideteoksiin kasvaa vuosi vuodelta, mutta tietomme teoksista on lisääntynyt merkittävästi. Tekniikan kehitys on mahdollistanut sellaisten menetelmien käytön konservoinnin apuna, joista entisajan kollegat eivät olisi osanneet uneksiakaan. Esimerkiksi alkuaineiden tutkimus, erilaiset valokuvausmenetelmät, röntgenkuvaus, elektronisen mikroskoopin ja tietotekniikan monipuolinen käyttö ovat tuottaneet uutta tietoa esineistön ja taideteosten rakenteesta ja aivan uudella tavalla. Kun ymmärretään entistä paremmin vuosien ja vuosisatojen muutosten syitä, voidaan myös valita oikeat täsmäkonservointitoimet.

Konservaattori Ari Tanhuanpään mainio artikkeli 1600-luvulla eläneen *Jürgen Ovensin* maalauksesta "Diana seurueineen" on hyvä esimerkki taidehistoriallisen tutkimuksen ja konservoinnin ammattilaisuuden yhteispelistä. Se kertoo siitä miten käytännössä konservaattorin tieto ja osaaminen on yhdistettävissä uuden tiedon saamiseksi. Valokuvat ja kuvien yksityiskohdat tukevat tekstiä ja havainnollistavat lukijalle miltä maalaus näyttää konservaattorin silmin, pintaa syvemmältä.

Konservaattorin ja taiteen tutkijan yhteistyö toimii myös hyvin artikkeleissa, joissa tutkija Kirsi Eskelinen ja konservaattori Maija Santala kertovat 1500-luvun lopulta peräisin olevan ja Lontoon National Galleryn kanssa yhteistyössä konservoidun *Marten de Vosin* maalaaman ristiinnaulitsemisaiheisen suuren alttarimaalauspaneelin konservoinnista. Kansainvälisen konservointiyhteistyön tuloksena teos paljastui paljon aiempaa luultua tärkeämmäksi ja merkittävämmäksi flaamilaismestari *Rubensin* lähipiirin teokseksi.

Ennaltaehkäisevä konservointi on melko uusi mutta nopeasti tärkeäksi tullut konservoinnin laji. Konservaattori Päivi Ukkosen artikkeli kertoo miten museon herkkiä pastelliteoksia pakattiin, siirrettiin ja säilytettiin peruskorjauksen aikana. Aihepiiri ei kenties heti tunnu kaikkein kiinnostavimmalta, mutta jos ajattelee esimerkiksi sitä, miten *Picasson* ehkä tunnetuinta sodanvastaisuuden ikonityötä *Guernicaa* kuljetettiin ympäri maailmaa aikanaan huoletta rullaamalla se kerta toisensa jälkeen niin että se miltei tuhoutui, ymmärtää ennaltaehkäisevän konservoinnin tärkeyden.

Miniatyyrimaalauksesta on kirjoitettu hyvin vähän. Siksi onkin tervetullutta, että tässä kirjas-

sa on muutama konservaattori Seppo Hornytkyjän artikkeli Sinebrychoffin museon kokoelman huomattavan arvokkaan miniatyyrikokoelman huipputeoksen konservoinnista. Kirurgin kädentarkkuutta vaativaa ja stereomikroskooppien avulla tehtävä työ edustaa sellaista erityisosamista, jota vain harvalla on. Samalla erilaisten teknisten apuvälineiden huolellinen dokumentointi ei välttämättä avaudu maallikkolukijalle.

*

Konservaattori voi löytää ratkaisevan tärkeän tiedon kuten vaikka satoja vuosia kateissa olleen signeerauksen tai maalauksen ajoittamiseen tarvittavan vuosiluvun. Joskus taas varmana pidetty tutkimuksellinen tieto asettuikin konservoinnin kautta epäluotettavaan valoon ja

nostaa tätä kautta esiin uusia kysymyksiä ja tutkimusongelmia. Nykyään konservaattorien ammattikunta on itsestään selvä ja olennainen osa museolaitoksen kokonaisuutta.

Taiteen muisti -julkaisun luettuaan Sinebrychoffin taidemuseon kävijä voi katsoa kokoelmiin kuuluvia vuosisatoja vanhoja taideteoksia uusin silmin. Samalla kirja houkuttelee lukijan matkalle syvemmälle taiteen maailmaan. Moniin teoksiin liittyy edelleen kysymyksiä, joihin konservaatorit myös tulevaisuudessa etsivät vastauksia. Vanhan taiteen tutkimus ja konservointityö tarjoavat harvoin lopullisia totuuksia. Työmaata siis riittää tulevillekin tutkijoille.

Kirjoittaja on filosofian maisteri ja tutkija Helsingin yliopiston Taiteiden tutkimuksen laitoksella.